

7. Особливості організації навчально-виховного процесу в різновікових групах дошкільних навчальних закладів: Навчально-методичний посібник / Авторів та укладачі Нечипорук Н.І., Томей О.П., Корж Т.М. – Біла Церква: КОІ-ПОПК, 2009. – 152 с.

8. Про організовану і самостійну діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі // Інструктивно-методичні рекомендації.– 26.07.–2010 р.– №1. 4/18– 3082 .

9. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям.– К.: Рад. школа, 1982.–352с.

In the article organization and technology of educational-educating process is examined with the children of five-year age in different establishments of education. Maintenance forms, methods of studies of five-year children, opens up. The standards of tasks and didactics material are offered for the studies of children of this age qualification.

Key words: studies, education, development, to put five-year age, maintenance, forms, methods of studies, didactics material.

УДК 378.147:371.1:8

Галина Кантур (Луцьк)

ЕТНОЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розкрито сутність етнолінгвістичних засад вивчення сучасної української мови майбутніми вчителями початкових класів. Висвітлено досвід використання етнокультурного матеріалу як складової формування етнокультурної компетентності на заняттях із сучасної української мови.

Ключові слова: *етнолінгвістичні засади, етнокультура, текст, вивчення української мови.*

Концептуальні засади мовної освіти в Україні, закладені Національною доктриною розвитку освіти в Україні XXI століття, стандартом мовної освіти, передбачають етнокультурний аспект навчально-виховного процесу. Відповідно до зазначених документів мета навчання рідної мови в сучасних загальноосвітніх закладах полягає у формуванні мовної особистості, яка розвивається в етнічному середовищі, є носієм і транслятором культурних цінностей, активно наслідує традиції використання рідномовних засобів у спілкуванні [1; 2].

Етнокультурний аспект навчально-виховного процесу, осмислення мови як етнічного явища зумовлюють опору на етнопедagogіку, що є акумулятором народного досвіду в системі навчання та виховання молодого покоління.

Отже одним із головних чинників професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів має стати українознавчий культурологічний напрям, що дає можливість через етнокультуру, етнопедагогіку, етнопсихологію, етнолінгвопедагогіку, етнолінгводидактику відтворити світогляд українського народу, особливості його історії, культури, характеру, мовної картини світу, глибше усвідомити україномовну картину світу в зіставленні з національно-мовною картиною світу інших народів, сприятиме підготовці фахівця з широким філологічно-педагогічним кругозором, формуванню його етнолінгвістичної культури [3].

Проблема формування мовленнєвих умінь і навичок студентів на етнооснові знаходить місце в науковій літературі й представлена такими аспектами: роль народної педагогіки в процесі становлення особистості (Г.Ващенко, Я.Коменський, І.Песталоцці, Г.Сковорода), етнопедагогічна основа навчання рідної мови (Н.Бабич, А.Богуш, Т.Донченко, С.Єрмоленко, В.Кононенко, Л.Мацько, М.Пентилюк, О.Смолінська, М.Стельмахович), формування мовленнєвих умінь і навичок (О.Горошкіна, В.Мельничайко, Г.Михайловська, Н.Пашківська, М.Пентилюк, О.Хорошковська), диференціація національно-культурного компонента мови як основи формування мовлення (В.Кононенко, Г.Михайловська, І.Огієнко), практичне застосування народнодидактичної системи в процесі формування мовленнєвих умінь і навичок (О.Духнович, І.Огієнко, С.Русова, М.Стельмахович), формування етики й естетики мовлення засобами народної дидактики (Н.Бабич, М.Пентилюк, М.Стельмахович), духовне становлення особистості як складова її мовленнєвого розвитку (Г.Ващенко, Б.Грінченко, М.Драгоманов, М.Костомаров), вплив етнопсихологічних чинників на формування мовної особистості (О.Вишневський, С.Єрмоленко).

З огляду на модернізацію змісту, форм і методів підготовки майбутнього вчителя початкових класів, зумовлених Болонським процесом, європейськими документами, що регламентують нову мовну політику в Європі і в Україні, з метою поліпшення формування його професійної компетентності використання етнолінгвістичних знань у процесі вивчення української мови розглядаємо як одне із важливих завдань розвитку соціокультурної компетентності у професійній підготовці майбутнього вчителя.

Тому метою статті є розгляд ролі етнолінгвістичних знань у процесі вивчення української мови у сучасній вищій школі.

Світове педагогічне товариство у ХХІ столітті вступає у новий етап взаємозв'язку систем освіти і культури ("суспільна місія" вищих закладів освіти), що вимагає переосмислення сучасних тенденцій розвитку

інститутів та університетів у контексті нової освітньої парадигми вищої школи. Університети розвинених країн розбудовують новий досвід створення культурних зв'язків із середовищем, у якому вони відіграють роль системоформувального чинника. Культура виявляється як універсальний механізм формування цілісної особистості, яка прагне до самореалізації і має почуття відповідальності, яка вміє критично мислити, цінувати духовні та матеріальні скарби рідної та іншомовної культури [1, 4].

Одним із важливих завдань вивчення сучасної української мови у вищій школі сьогодні є етнокультурні знання, в основу яких покладено не лише норми національних культур та традицій, але й фонові знання, загальнокультурні цінності. Однак зміст сучасних навчальних програм з української мови у вищій школі не достатньо забезпечує можливість для розвитку у майбутніх фахівців етнокультурної компетенції. В основу навчання української мови покладено формування у студентів високого рівня комунікативної компетенції.

Вважаємо, що невід'ємною її складовою є етнокультурна компетенція. Саме вона забезпечує повніше засвоєння національної та іншомовної культури; розвиток комунікативних навичок і умінь; розширення загального кругозору; формування більш зрілого світобачення, орієнтованого на сучасний полікультурний простір; підвищення інтересу у процесі вивчення української мови; розвиток стимулу до самостійної роботи над мовою.

Одночасне вивчення мови та культури не випадкове. Саме такий підхід дає змогу вдало поєднувати елементи країнознавства з мовними явищами, які виявляються не тільки як засіб комунікації, але й як спосіб ознайомлення студентів з новою для них дійсністю. Так процес вивчення української мови потенційно акумулює величезні можливості для подальшої підтримки мотивації студентів [5].

Одним із вагомих завдань у процесі викладання сучасної української мови у вищій школі є питання визначення цілей, а також адекватного їм змісту навчання, під час розробки яких найбільш ефективними видаються ідеї про навчання не просто мови, а й української культури у широкому розумінні.

Виявили, що акцент сучасних методичних досліджень змістився на забезпечення умов для реалізації етнолінгвістичного підходу до навчання української мови. Пропоновані методики забезпечують:

- ознайомлення студентів із мовними одиницями, що найбільш яскраво відображають національні особливості культури народу – носія мови й середовища його існування;
- головну увагу традиційно приділяють країнознавчим фоновим знанням.

Отже, ми дійшли висновку, що формування національних культурних, духовно-моральних цінностей майбутніх учителів початкових класів у навчально-виховному процесі буде ефективним, якщо:

- визначити зміст національних цінностей (в системі природа - людина - суспільство - культура), їх педагогічне значення як фактору духовно-морального виховання особистості та механізму функціонування (осмислення - усвідомлення - розуміння - прийняття дій);

- встановити технологічні компоненти змісту освіти засобами народної культури (через світоглядні цінності народної педагогіки та національної культури, актуалізації пізнавально-ціннісного, емоційно-естетичного, практично-діяльнісного компонентів моделі);

- проаналізувати, розробити і розширити форми духовного життя молоді в період навчання у вузі;

- створити насичене освітнє середовище, яке би стимулювало студентів прилучатися до духовних цінностей свого народу.

При створенні цієї моделі ми опиралися на Концепцію національного виховання дітей та молоді у національній системі освіти [1]. Тому головними напрямками запропонованої моделі у нашій роботі стануть:

- вивчення культурно-історичної спадщини нашого народу, а також посилення мовної підготовки, що сприятиме усвідомленню учнями своїх коренів і національно-культурного досвіду, входження в рідну мову та самобутню культуру, не заперечуючи інтеграцію в інші культури;

- морально-екологічне виховання, що охоплює предмети гуманітарного та природничого циклів, спрямоване на освоєння високих зразків моральної поведінки, моральних відносин в природному середовищі, традицій народної педагогіки, формування умінь та навиків розумної діяльності;

- формування духовності студентів засобами християнської етики;

- музично-художній розвиток майбутніх учителів, здобуття ними корисних умінь на основі прилучення до традиційних видів мистецтва, ремесел, занять майстрів регіону [4, 14-15].

Ми також пропонуємо використання на заняттях із сучасної української мови національно-культурного тексту як засобу етнопедагогіки, що сприятиме якісному оволодінню студентами національно орієнтованими мовними одиницями, глибокими етнознаннями та формуванню високого рівня навичок створювати власні національно-культурні тексти різних типів, стилів, жанрів мовлення.

Художнє мовлення завжди прагне стилістичної різноманітності форм вираження ідентичного змісту, яке, зберігаючи національні культурні традиції, допомагає утримувати в свідомості нових поколінь факти старого вжитку, зразки авторської мовотворчості минулих епох.

Пропонуємо студентам наступні лексико-фразеологічні завдання:

1. Самостійно добрати художні тексти, у яких є стійкі звороти мови, лексичне значення яких сприймається як неподільне ціле, наприклад: собаку з'їв, бити байдики, танцювати під чинось дудку, залишатися з носом.

2. Знайти у художньому тексті говіркові фразеологізми, які спеціально вводяться до нього і вступають у різку суперечність із його кодифікованими нормами.

3. Відшукати у художньому тексті жаргонні фразеологізми, що в організованому літературними нормами тексті сприймаються як позасистемні елементи.

4. Знайти у художньому тексті іншомовні фразеологізми, що відзначаються неабиякою експресивністю, порушують систему національної української мови і виходять за межі загальнонаціонального узусу.

5. Фразеологізм у художньому мовленні дуже увиразнюється, якщо він порушує стилеві норми. Це спостерігаємо тоді, коли в художній текст із спеціальною лінгвостилістичною метою (як правило, для створення експресії гумору або сатири) вводяться розмовні, просторічні, офіційно-ділові, професійні та наукові фразеологічні елементи. Пропонуємо студентам відшукати такі елементи.

6. Знайти у художньому тексті фразеологічні одиниці, що утворились завдяки зусиллям інших авторів і стали «крилатими словами», наприклад: Перемагать і жить (П. Тичина), Світ ловив мене, та не спіймав (Г. Сковорода).

7. Дібрати такі художні тексти, у яких представлено прислів'я та приказки як засіб увиразнення мовлення, передачі розмовного його відтінку.

Отже, етнокультурний аспект у процесі організації навчання майбутнього вчителя початкових класів дає змогу не тільки глибше простежити національну специфіку мови, але й здобути ґрунтовні та всебічні знання про країну, мову якої вивчають. Етнолінгвістична інформація сприятиме розвиткові та формуванню лінгвокраїнознавчих знань, які необхідні під час вивчення української мови.

1. Національна Доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта України. – 2001. - № 29. – 18 липня. С.4 – 6.

2. Концепція національного виховання // Освіта. - 26 жовтня 1994 р. - С.5.

3. Стельмахович М.Г. Застосування ідей української етнопедагогіки в роботі вчителя початкових класів/ М.Г. Стельмахович // Початкова школа. – 1994. - №12. – С.4-8.

4. Сявавко Є.І. Українська етнопедагогіка: навчально-методичний посібник / Є.І. Сявавко. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім.І.Франка. – 2002. – 159 с.

5. Українська етнопедагогіка: навчально-методичний посібник / В.Кононенко. – Івано-Франківськ, 2005. – 508 с.

The article is devoted to the ethnolinguistic principles of study of modern Ukrainian by the future teachers of primary classes. The experience of the use of ethnocultural material is reflected as a main component of forming of ethnocultural competence at the lessons of modern Ukrainian.

Key words: ethnolinguistic principles, ethnoculture, text, study of Ukrainian.

УДК 81'32-057.87

**Володимир Ковальчук, Любов Білецька,
Наталія Стасів, Людмила Силюга (Дрогобич)**

РОЗВИТОК МАТЕМАТИЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Проаналізовано особливості розвитку мислення і мовлення учнів початкових класів та шляхи поповнення лексичного запасу школярів на уроках математики.

Ключові слова: кількісні відношення, просторові форми предметів, геометричні фігури, багатоцифрові числа.

Культура мови як нерозривна складова особистості – одна з перших ознак культури людини та суспільства. Вона включає в себе багато понять і вимагає постійної уваги до мовної поведінки особистості. З розвитком мовлення тісно й органічно пов'язане насамперед питання інтелектуального розвитку особистості. Не випадково практично всі видатні психологи і педагоги приділяли велику увагу інтелектуальному розвитку дитини засобами мови. Пізнання мови на різних її рівнях є джерелом різнобічних знань, засобом розвитку мислення, мовлення, духовного збагачення людини.

Мова і мовлення є продуктом культури і невід'ємною її складовою. Саме мова сформувала людину як особистість і творця культурних цінностей. Формуючи людину в плані духовному, інтелектуальному і моральному, мова обслуговує потреби суспільства через цілий ряд важливих функцій, які практично реалізуються у мовленнєвій діяльності. Насамперед, це такі функції, як:

- мислиннева (мова є інструментом і засобом мислення, формою існування думки);
- пізнавальна (засобами мови людина пізнає світ, навколишню дійсність);
- комунікативна (мова є засобом спілкування);